

Ilona Urych
Wydział Bezpieczeństwa Narodowego
Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

Rodzina podstawą bezpieczeństwa (analiza wyników badań własnych)

Słowa kluczowe: rodzina, bezpieczeństwo, zagrożenie, studenci, edukacja.

Keywords: family, security, threat, students, education.

Wprowadzenie

Rodzina jest podstawową komórką organizmu społecznego, od jakości której zależy nie tylko los jednostki, ale także wartość całych społeczeństw. Jak trafnie wskazuje Cezary Smuniewski (2015, s. 20): „[...] rodzina istnieje odwiecznie. W pewnym sensie nie znamy człowieka funkcjonującego poza nią: jednostka rodzi się w rodzinie, wychowuje w rodzinie, zakłada rodzinę, żyje pośród rodzin. Pierwszą przestrzenią życia zbiorowego, w której rozpoznajemy relacje społeczne, jest rodzina”. Tym samym wskazać należy, że rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, a także podstawą jego trwania i rozwoju, czyli bezpieczeństwa.

Refleksję nad rolą rodziny w tworzeniu bezpieczeństwa jej członków można rozpocząć od stwierdzenia, że jeżeli rodzina nie spełnia należycie któregoś ze swoich zadań, ogranicza to jej prawidłowe funkcjonowanie, staje się wówczas rodziną dysfunkcyjną, a to utrudnia lub wręcz uniemożliwia realizację potrzeb jej członków (Ziemska M., 1979, s. 235). Dotyczy to zarówno potrzeb niższego rzędu, gwarantujących trwanie, jak i wyższego, zapewniających rozwój. Istotą każdego trwania i rozwoju jednostki jest jej bezpieczeństwo, dzięki któremu możliwe jest nie tylko przetrwanie, integralność lub niezawisłość, ale również rozwój, który ma

zapewnić ochronę oraz wzbogacać tożsamość jednostki i szerzej - narodu (Pokruszyński W., 2010, s. 6). W rodzinie, która realizuje swoje funkcje prawidłowo, tworzy się pierwsze środowisko społeczne dla dzieci, a prawidłowe rozwijanie się warunkuje dalsze funkcjonowanie w różnych grupach społecznych i w całym społeczeństwie (Szlendarek T., 2012, s. 213–214).

W rodzinie młody człowiek wzrasta w świat kultury danego społeczeństwa i przyjmuje obowiązujące normy zachowania. Kształtuje swoją osobowość (Ziemska M., 1977, s. 81–83), wypracowuje umiejętność utrwalania więzi z członkami rodziny, uczy się różnych aktywności społecznych, niezbędnych w dorosłym życiu (Remblowski M., 1986, s. 11–28). Środowisko rodzinne jest najbogatszym źródłem wzorów zachowań, wpływa na koleje życia dziecka oraz stymuluje jego ambicje życiowe (Szczepański J., 1972, s. 306).

Ponadto więzi rodzinne – pomiędzy żoną i mężem, rodzeństwem czy rodzicami a dziećmi – są źródłem poczucia bezpieczeństwa. Rodzina powiązana silnymi więzami osobowymi, dającymi akceptację i zrozumienie, tworzy przestrzeń ochrony i rozwoju (Marzec P., 2015, s. 257). Jest środowiskiem, w którym niemal od początku jej trwania potrzeby i interesy jednostki stykają się z potrzebami oraz interesami pozostałych członków rodziny, przy czym wszystkie te osoby jednocześnie zmagają się z różnymi zewnętrznymi, fizycznymi czy materialnymi zagrożeniami. Konstrukttywne rozwiązanie wzajemnych sporów w tym zakresie daje znaczną szansę na powielanie takiego postępowania w sytuacjach konfliktowych (Szacka B., 2008, s. 141-142). Ponadto zaspokojona w dzieciństwie potrzeba poczucia bezpieczeństwa ułatwia realizację swoich potrzeb, ale także indywidualnych i grupowych interesów. Rodzina poprzez nawiązywanie i utrzymywanie między jej członkami prawidłowych więzi wpływa także na subiektywne poczucie bezpieczeństwa każdego jej członka, chroniąc go przed wieloma zagrożeniami o różnej proveniencji.

Metodologia badań własnych

„Bez wątpienia społeczny wymiar życia rodziny prowokuje do badań w obszarze nauk o bezpieczeństwie” (Smuniewski C., 2015, s. 35). W ostatnich latach w publikacjach naukowych zauważa się wzrost zainteresowania rangą i znaczeniem pojęć „bezpieczeństwo” i „zagrożenie”, do niedawna przypisanych *de facto* naukom wojskowym. Interesujące wydaje się zatem zestawienie tych terminów z pojęciem rodziny i dokonanie próby doprecyzowania ich znaczenia w tej korelacji. Dodatkowymi motywami, które skłoniły autorkę do podjęcia badań empirycznych na temat rodziny

jako podstawy bezpieczeństwa są względy natury poznawczej – chęć zdiagnozowania poczucia bezpieczeństwa we współczesnej rodzinie, w tym szczególnie ludzi młodych, którzy studiują na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. W ramach tego kierunku młodzi ludzie poznają różne aspekty bezpieczeństwa wewnętrznego, takie jak np.: zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo informacji lub bezpieczeństwo publiczne, dzięki temu mogą rozpoznać, zrozumieć i zidentyfikować zjawiska związane z bezpieczeństwem.

W związku z tym założeniem postawiono sobie cel, którym było poznanie opinii studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej¹ na temat bezpieczeństwa w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem określenia sfery poczucia bezpieczeństwa w kręgu rodzinnym, diagnozy jego uwarunkowań oraz możliwości kreowania.

Problem główny niniejszej pracy zawiera się w pytaniu: Jak badani studenci Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej postrzegają bezpieczeństwo współczesnych rodzin?

W związku z pytaniem głównym w pracy postawiono następujące pytania szczegółowe:

1. Jak badani studenci oceniają poczucie bezpieczeństwa w rodzinie?
2. Jakie są uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa w rodzinie badanych studentów w ich opinii?
3. Jakie są opinie badanych studentów wobec możliwości kreowania bezpieczeństwa rodziny?

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, dzięki której uzyskano informacje na temat postrzegania bezpieczeństwa przez współczesne rodziny. Technika badawczą była ankieta, a narzędziem badawczym – autorski kwestionariusz ankiety, zwany „Kwestionariuszem ankiety dla studentów Akademii Obrony Narodowej”.

Badania zostały przeprowadzone wśród 190 studentów trzeciego roku tejże uczelni, zarówno studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. Wyodrębnienie zmiennej niezależnej w postaci trybu studiów poddyktowane było przyjęciem hipotezy, zgodnie z którą założono, że opinie studentów niestacjonarnych na temat bezpieczeństwa w rodzinie znacznie różnią się od opinii studentów stacjonarnych ze względu na fakt, że w trybie niestacjonarnym studiuje większa liczba osób, które założyły już własne rodziny. Tym samym przypuszczano, że fakt posiadania własnej

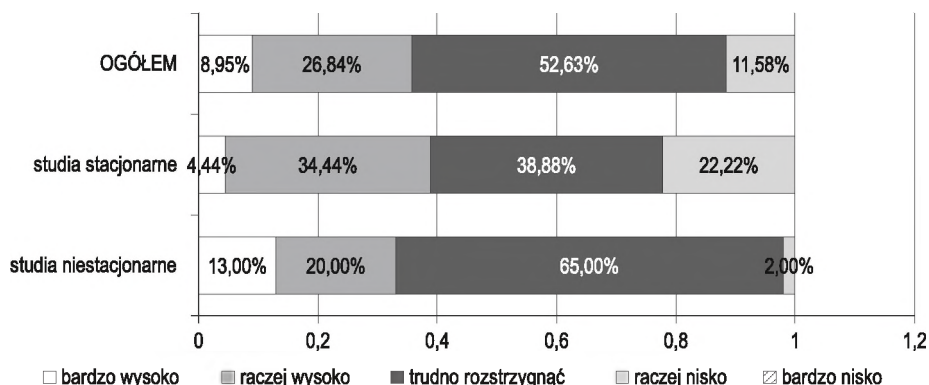
¹ Na podstawie art. 3. ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o utworzeniu Akademii Sztuki Wojennej z dniem 30 maja 2016 r. zniesiono Akademię Obrony Narodowej w Warszawie. Na podstawie art. 1. w/w ustawy z dniem 1 października 2016 r. utworzono Akademię Sztuki Wojennej (Dz.U. z 2016 r. poz. 906).

rodziny, w tym niejednokrotnie i potomstwa, znacząco wpływa na określenie poczucia bezpieczeństwa w rodzinie badanych, diagnozy jego uwarunkowań oraz możliwości kreowania

Poczucie bezpieczeństwa w rodzinie w opinii badanych studentów

Przeprowadzone badania pozwoliły określić poczucie bezpieczeństwa w rodzinie w opinii badanych studentów, do których zakwalifikować można: ocenę bezpieczeństwa współczesnej rodziny (wykres 1), główne dziedziny bezpieczeństwa współczesnej rodziny (wykres 2), ocenę własnego bezpieczeństwa w rodzinie (wykres 3) oraz działania wpływające na poczucie bezpieczeństwa współczesnej rodziny w opinii ankietowanych.

Zdaniem 35,79% badanych poziom bezpieczeństwa współczesnej rodziny jest wysoki. Opinię przeciwną wyraził co dziesiąty ankietowany student (11,58%). Ponad połowa respondentów nie miała jednoznacznej opinii w kwestii poziomu bezpieczeństwa współczesnej rodziny – 52,63% wskazało na odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Wykres 1. Ocena bezpieczeństwa współczesnej rodziny w opinii badanych studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej (AON)

Źródło: opracowanie własne.

Częściej pozytywną opinię na temat bezpieczeństwa rodziny we współczesnym świecie wyrażali studenci kierunków stacjonarnych: bardzo i raczej wysoko – 38,88%, gdy na studiach niestacjonarnych – 33,00%. Jednocześnie studenci stacjonarni znacznie częściej (22,22%) wskazali, że ich zdaniem bezpieczeństwo rodziny we współczesnym świecie jest raczej niskie, gdzie studenci niestacjonarni wskazali tę odpowiedź prawie

dziesięciokrotnie rzadziej (2,00%). Wśród ankietowanych ze studiów niestacjonarnych 65% nie miało zdania w tej kwestii, gdy w grupie badanych ze studiów stacjonarnych – o połowę mniej – 38,88%.

Respondenci zostali poproszeni o uargumentowanie swoich stanowisk. Wśród wielu wypowiedzi wybrano cztery reprezentatywne, z których dwie pierwsze są uzasadnieniem wysokiego stanu poczucia bezpieczeństwa w rodzinie, zaś dwie ostatnie – niskiego, który nie został wskazany:

– „Poziom ten [bezpieczeństwa rodziny] stale się podnosi, powstaje coraz więcej organizacji, do których można się zwrócić z problemami rodzinnymi, otwarcie rozmawia się o tym w szkołach i innych instytucjach”.

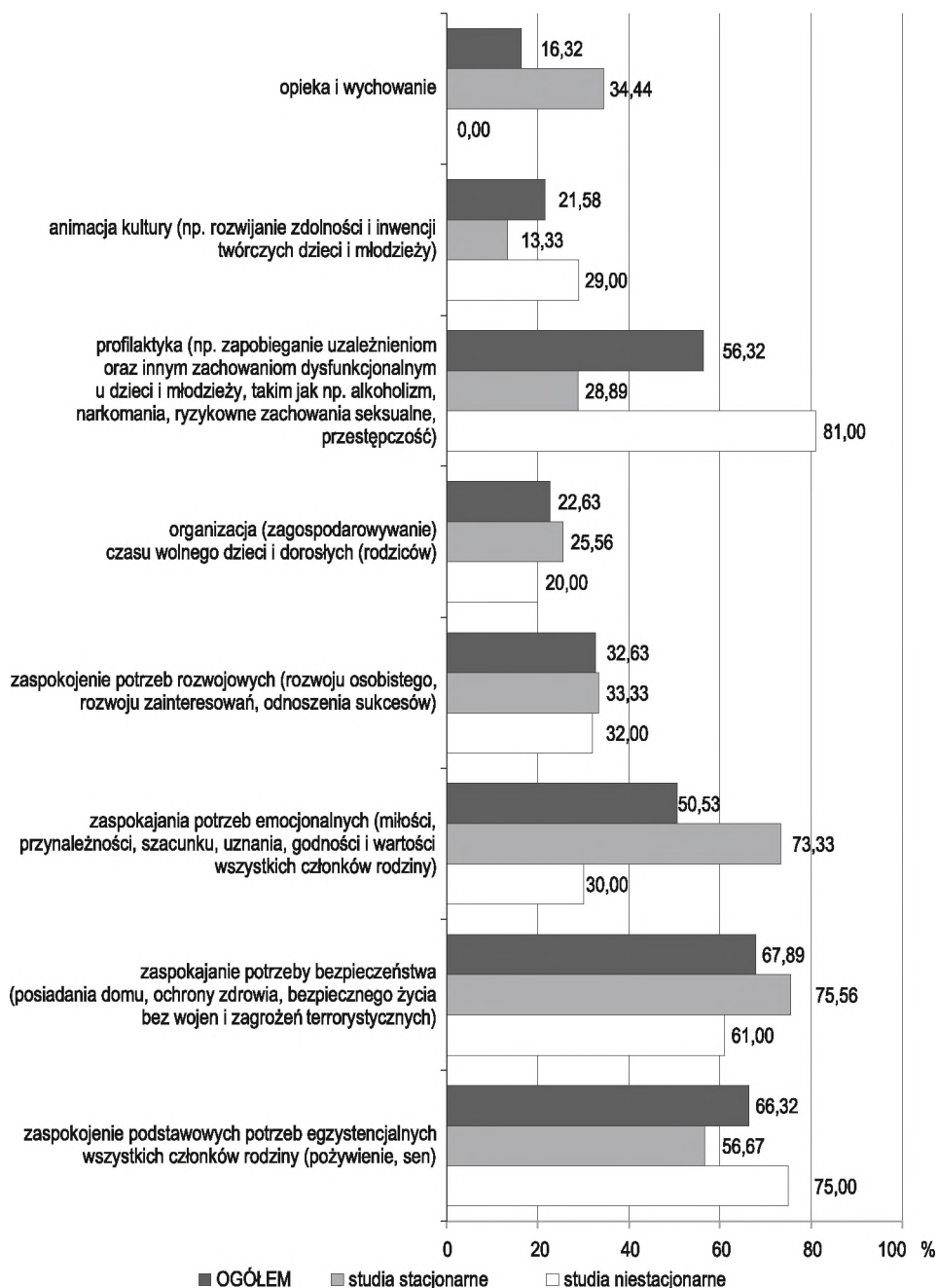
– „W rodzinie członkowie starają się nie tworzyć przed sobą tajemnic, a jeżeli coś nieprzyjemnego się wydarzy, są świadomi tego, że mają na kogo liczyć”.

– „Współcześnie coraz mniej ludzi zwraca uwagę na tradycję, dużo młodych skupia się na życiu zawodowym, zaniedbuje rodzinę”.

– „Bezpieczeństwo wiąże się z obecnością rodziców w domu wraz z dziećmi, a we współczesnych rodzinach rodzice nie mają często czasu dla swoich pociech i ich bezpieczeństwo znacznie maleje”.

Ponadto należy wskazać, że – uznając bezpieczeństwo współczesnej rodziny za bardzo wysokie i raczej wysokie – studenci twierdzili, iż rządowe i pozarządowe formy wsparcia bezpieczeństwa w rodzinie są coraz szersze i lepiej przygotowane, o wysokim standardzie działania, również państwo przykłada większą wagę do pomocy osobom, zwłaszcza w środowiskach patologicznych. Niektórzy z badanych w swojej odpowiedzi wskazali, że wyższy poziom edukacji ma znaczący wpływ na bezpieczeństwo rodzin. W ocenie studentów także media w dużej mierze przyczyniają się do zwiększania bezpieczeństwa społecznego, ponieważ zwracają uwagę na problemy i zagrożenia współczesnego świata. Natomiast osoby, które zaznaczyły odpowiedź „trudno rozstrzygnąć”, twierdziły, że bezpieczeństwa współczesnej rodziny uzależnione jest od różnych czynników, m.in. miejsca zamieszkania, statusu społecznego, tradycji rodzinnych. Z kolei ankietowani, którzy uważali bezpieczeństwo rodziny za raczej niskie i bardzo niskie byli zdania, iż taki poziom bezpieczeństwa współczesnej rodziny wynika ze złej sytuacji materialnej, braku wykwalifikowanych osób w poszczególnych instytucjach, zaniku więzi rodzinnych, wysokiego poziomu przestępczości, jak również wszelkich patologii występujących w społeczeństwie.

Przeprowadzone badania pozwoliły także wskazać główne dziedziny bezpieczeństwa współczesnej rodziny, co ukazano na wykresie 2.

Uwaga: wyniki nie sumują się do 100% – możliwa wielokrotność wyboru odpowiedzi
 Wykres 2. Główne dziedziny bezpieczeństwa współczesnej rodziny w opinii badanych studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego AON

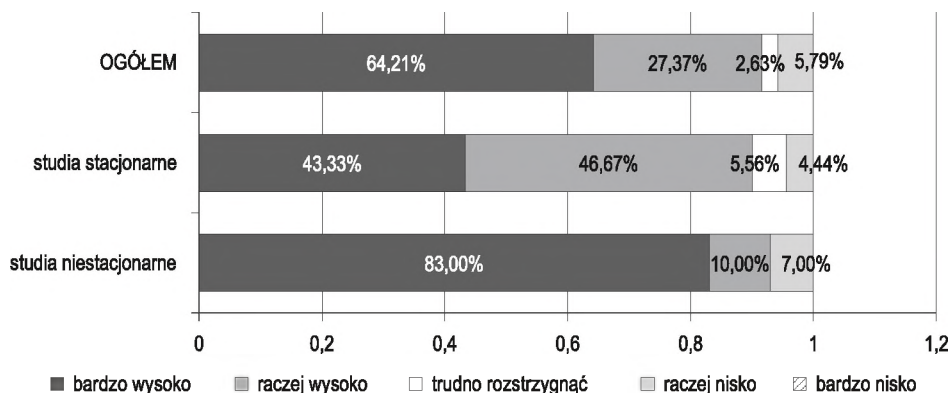
Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników badań wskazuje, że według ankietowanych studentów do głównych dziedzin bezpieczeństwa, które dotyczą współczesnej rodziny, należy zaliczyć: zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych (66,32%), zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa (67,89%), profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży oraz zachowań ryzykownych (56,32%), zaspokojenie potrzeb emocjonalnych (50,53%). Mniej niż 1/3 badanych wskazała na zaspokojenie potrzeb rozwojowych (32,63%), organizację czasu wolnego (22,63%), animacje kulturalne (21,58%), opiekę i wychowanie (16,32%).

Studenci kierunków stacjonarnych częściej podkreślali znaczenie takich obszarów, jak: zaspokojenie potrzeb emocjonalnych i poczucie bezpieczeństwa oraz opiekę i wychowanie. Natomiast studenci kierunków niestacjonarnych za ważniejsze uznali zaspokajanie potrzeb egzystencjalnych, profilaktykę zdrowotną i zachowań ryzykownych oraz animacje kulturowe. Obie grupy w zbliżonym stopniu uznały wagę realizacji własnego rozwoju oraz organizację czasu wolnego. Należy podkreślić, że studenci niestacjonarni najrzadziej wskazywali na opiekę i wychowanie jako dziedzinę bezpieczeństwa rodziny – taką odpowiedź wskazali tylko studenci kierunków stacjonarnych.

Badani studenci określili także poczucie bezpieczeństwa w ich rodzinach (wykres 3). Wśród respondentów 91,58% oceniło swój poziom bezpieczeństwa w rodzinie bardzo wysoko i raczej wysoko. Niska ocena dotyczyła 5,79% badanych, a 2,63% nie potrafiło dokonać jednoznacznej oceny poczucia bezpieczeństwa w swojej rodzinie.

Zdecydowanie wyższe poczucie bezpieczeństwa w rodzinie mieli studenci kierunków niestacjonarnych, wśród których 83% wskazało na ocenę „bardzo wysoko”, gdy udział tej odpowiedzi w grupie studentów kierunków stacjonarnych był o połowę niższy – 43,33%.

Wykres 3. Ocena własnego bezpieczeństwa w rodzinie w opinii badanych Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego AON

Źródło: opracowanie własne.

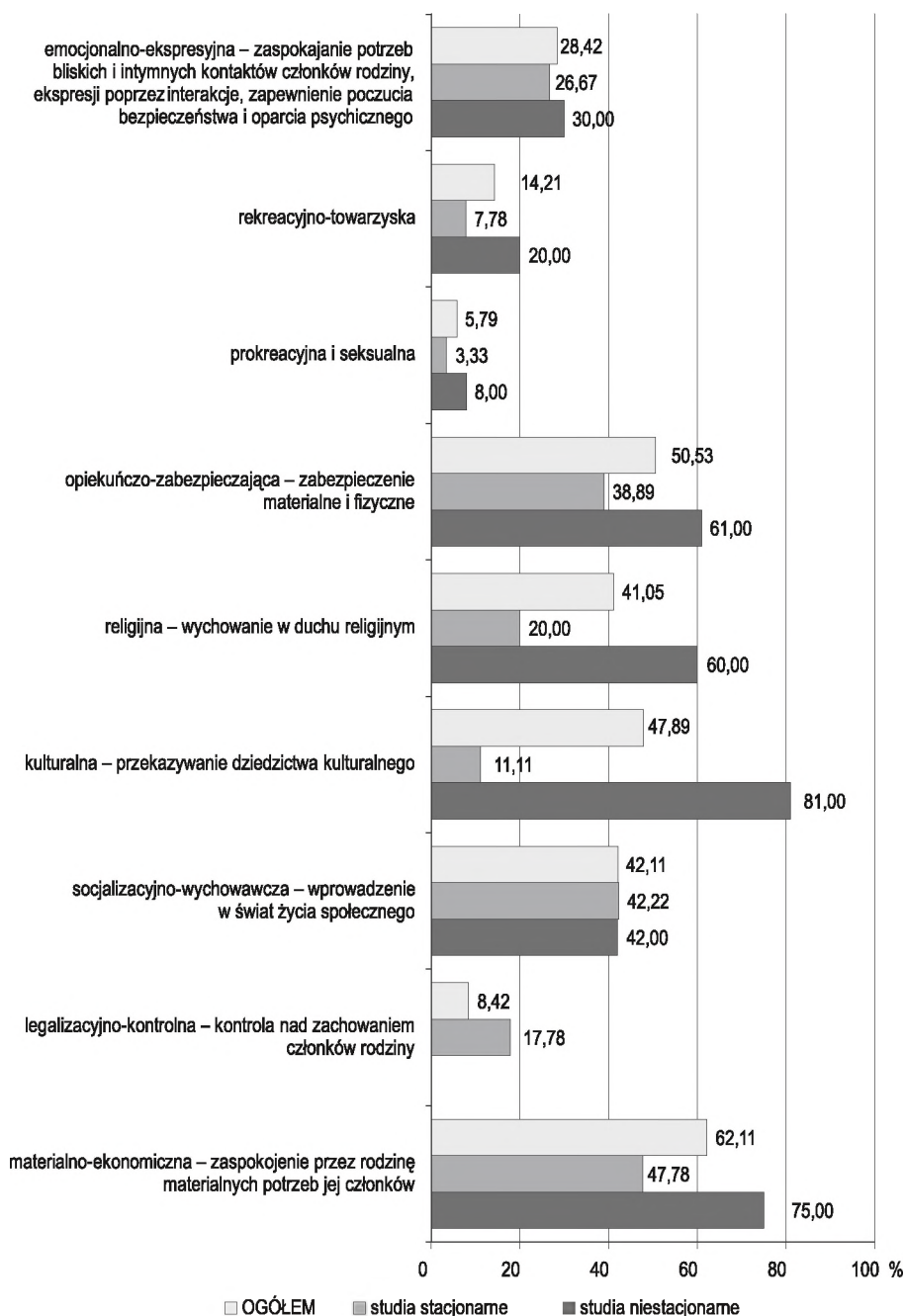
Respondentów poproszono także o wskazanie konkretnych działań czy zdarzeń wpływających na poczucie bezpieczeństwa współczesnej rodziny. Znaczna część ankietowanych wskazała, że najważniejszą kwestią warunkującą poczucie bezpieczeństwa w rodzinie jest stabilność materialna oraz posiadanie stałego zatrudnienia. Pojawiły się również odpowiedzi stwierdzające, że posiadanie własnego mieszkania lub domu daje członkom rodziny poczucie bezpieczeństwa i spokoju wewnętrznego. Równie istotnym elementem, który zdaniem badanych wpływa pozytywnie na bezpieczeństwo w rodzinie, jest częste spędzanie wspólnie wolnego czasu oraz wsparcie psychiczne członków rodziny w trudnych sytuacjach. Zdaniem badanych ważne jest także, aby członkowie rodziny wiedzieli i czuli, że mogą na sobie polegać i nikt ich nie zawiedzie w sytuacji, gdy będą najbardziej potrzebowali pomocy. Studenci odpowiedzieli również, że poczucie bezpieczeństwa w rodzinie sprzyja zaufanie, wsparcie, zrozumienie, miłość oraz szczerłość i uczciwość. Ankietowani wskazywali też, że aby członkowie odczuwali bezpieczeństwo we współczesnej rodzinie, rodzice powinni koncentrować się na podstawowych potrzebach swojej rodziny. Ich własne przyjemności i marzenia nie mogą być priorytetowe.

Uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa w rodzinie badanych studentów w ich opinii

Badania pozwoliły wskazać na uwarunkowania, jakie mają wpływ na poczucie bezpieczeństwa w rodzinie studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, do których zakwalifikowano: realizację funkcji rodziny (wykres 4), wypełnianie przez rodziców ich różnych zadań i zobowiązań rodzinnych (wykresy 5–13) oraz atrybuty, jakie rodzice otrzymują, gdy zapewniają swojej rodzinie poczucie bezpieczeństwa (wykresy 14–18).

Według ankietowanych we współczesnej rodzinie poczucie bezpieczeństwa jej członkom gwarantuje funkcja materialno-ekonomiczna (62,11%), następnie: opiekuńczo-zabezpieczająca (50,53%), kulturalna (47,89%), socjalizacyjno-wychowawcza (42,11%), religijna (41,05%) oraz emocjonalno-ekspresyjna (28,42%). Za mniej znaczące badani studenci uznali funkcję rekreacyjno-towarzyską (14,21%), legalizacyjno-kontrolną (8,42%) oraz prokreacyjną i seksualną (5,79%).

Porównanie wyników studentów z kierunków stacjonarnych i niestacjonarnych dowodzi, że studenci niestacjonarni przypisują rodzinie szerszy wachlarz funkcji niż studenci stacjonarni. Studenci kierunków

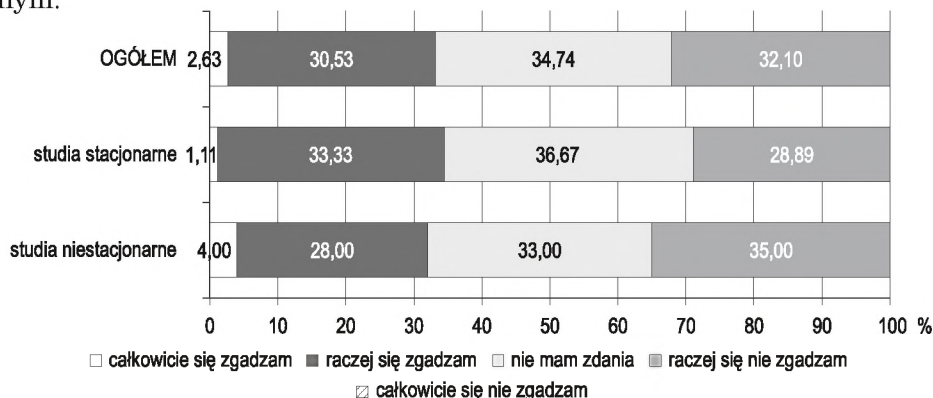

Uwaga: wyniki nie sumują się do 100% – możliwa wielokrotność wyboru odpowiedzi
 Wykres 4. Funkcje współczesnej rodziny, które w opinii badanych zapewniają poczucie bezpieczeństwa jej członków

Zródło: opracowanie własne.

niestacjonarnych częściej podkreślali funkcję materialno-ekonomiczną, kulturalną, opiekuńczo-zabezpieczającą, religijną, rekreacyjno-towarzystwą oraz prokreacyjną i seksualną. Natomiast tylko studenci kierunków stacjonarnych za ważniejsze uznali rolę legalizacyjno-kontrolną rodziny. Obie grupy w zbliżonym stopniu uznały wagę funkcji emocjonalno-ekspresyjnej i socjalizacyjno-wychowawczej.

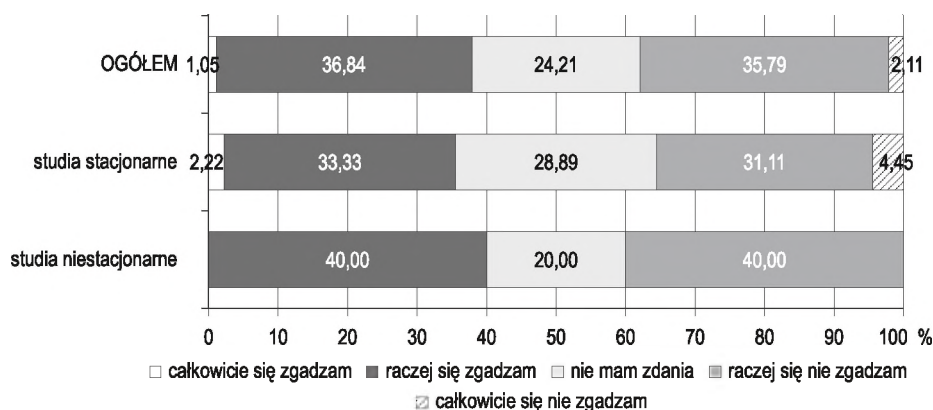
Analiza wyników badań wskazuje, że w badanej grupie studentów 33,16% z nich zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice skutecznie aktywizują społecznie i kulturalnie dzieci, młodzież i dorosłych* (wykres 5). Niemal identyczny udział otrzymano w odniesieniu do osób niezgadających się z tą opinią – 32,10% oraz niemających jednoznacznego zdania w tej kwestii – 34,74%. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

Wykres 5. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice skutecznie aktywizują społecznie i kulturalnie dzieci, młodzież i dorosłych

Źródło: opracowanie własne.

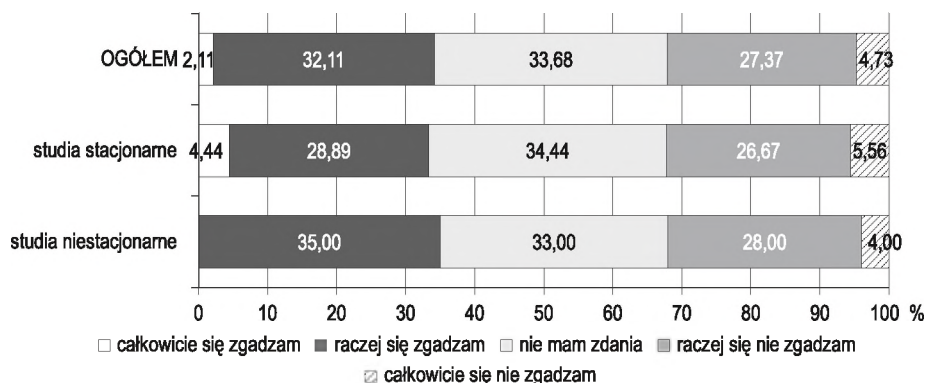
W badanej grupie studentów 37,89% zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice z powodzeniem rozwiązują większość problemów dydaktycznych, opiekuńczych, wychowawczych, społecznych, z którymi stykają się wychowując swoje dzieci* (wykres 6). Niemal identyczny udział otrzymano dla osób niezgadających się z tą opinią – 37,90%. Co czwarty badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 24,21%. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

Wykres 6. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice z powodzeniem rozwiązują większość problemów dydaktycznych, opiekuńczych, wychowawczych, społecznych, z którymi się stykają, wychowując swoje dzieci

Źródło: opracowanie własne.

Wśród ankietowanych 34,22% z nich zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice znacznie przyczyniają się do zmniejszenia rozmiarów patologii społecznej u dzieci i młodzieży* (wykres 7). Niemal identyczny udział otrzymano w odniesieniu do osób niezgadzających się z tą opinią – 32,10%. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 33,68%. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

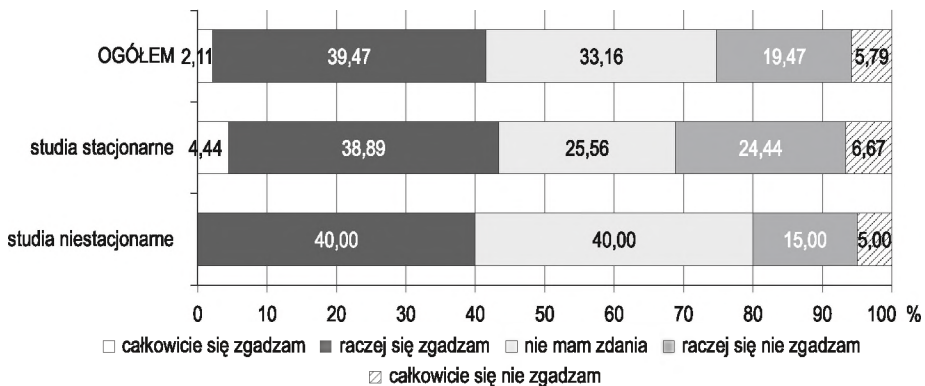

Wykres 7. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice znacznie przyczyniają się do zmniejszenia rozmiarów patologii społecznej u dzieci i młodzieży

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników badań dowodzi, że 41,58% respondentów zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice efektywnie przygotowują dzieci do odpowiedzialności za własne postępowanie, do samodzielności w życiu*

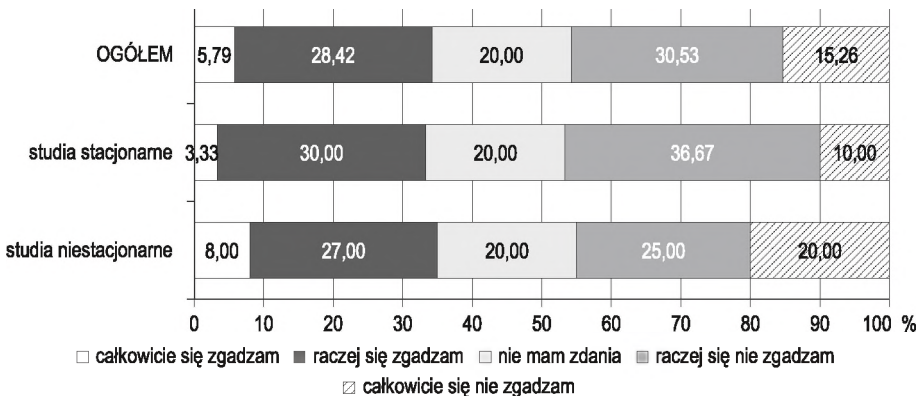
i umiejętności współdziałania z innymi (wykres 8). Udział respondentów niezgadających się z tą opinią był niższy i wynosił 25,26%. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 33,16%. Wśród studentów niestacjonarnych otrzymano wyższy udział odpowiedzi „nie mam zdania” (40,00%) niż w przypadku studentów kierunków stacjonarnych (25,56%).

Wykres 8. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice efektywnie przygotowują dzieci do odpowiedzialności za własne postępowanie, do samodzielności w życiu i umiejętności współdziałania z innymi

Źródło: opracowanie własne.

Wśród ankietowanych 34,21% z nich zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice są w stanie przyczynić się do podnoszenia poziomu życia kulturalnego swoich rodzin* (wykres 9). Okazało się, że więcej badanych

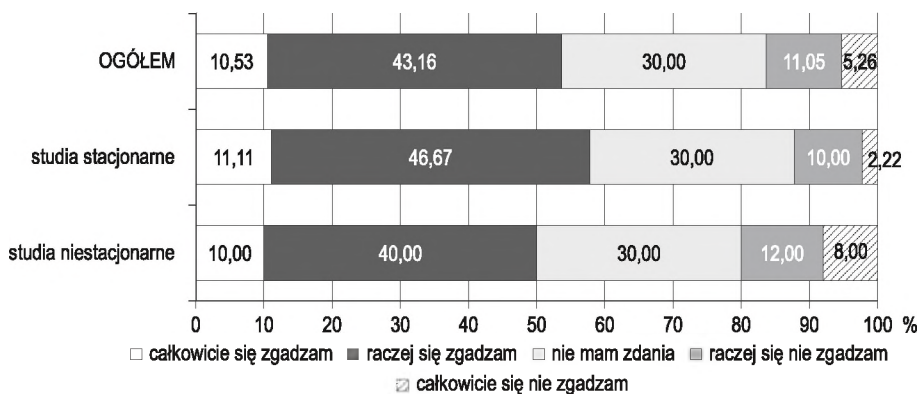

Wykres 9. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice są w stanie przyczynić się do podnoszenia poziomu życia kulturalnego swoich rodzin

Źródło: opracowanie własne.

nie zgadzało się z tą opinią – 45,79%. Co piąty badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 20,00%. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

Badania dowiodły, że 53,69% ankietowanych zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice prowadzą gospodarstwa domowe, które zaspokajają potrzeby członków rodziny* (wykres 10). Tylko 16,31% respondentów nie zgodziło się z tą opinią. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 30,00%. Minimalnie częściej przekonanie, że współcześni rodzice prowadzą gospodarstwa domowe, które zaspokajają potrzeby członków rodziny wyrażali studenci stacjonarni (57,78%) niż niestacjonarni (50,00%).

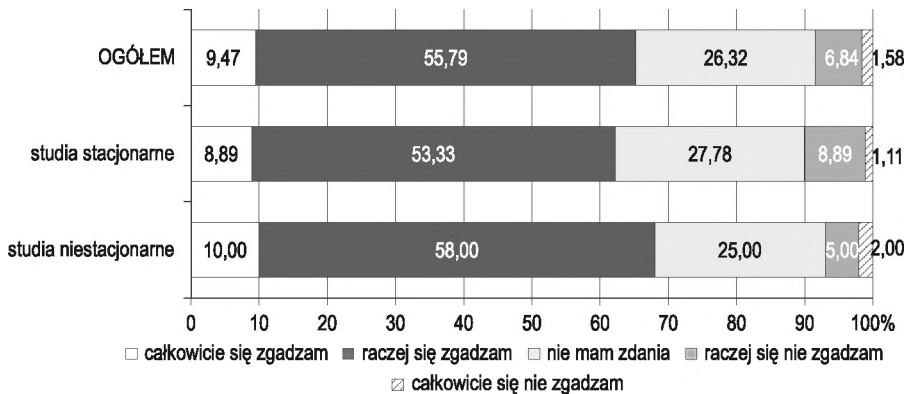

Wykres 10. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice prowadzą gospodarstwa domowe, które zaspokajają potrzeby członków rodziny

Zródło: opracowanie własne.

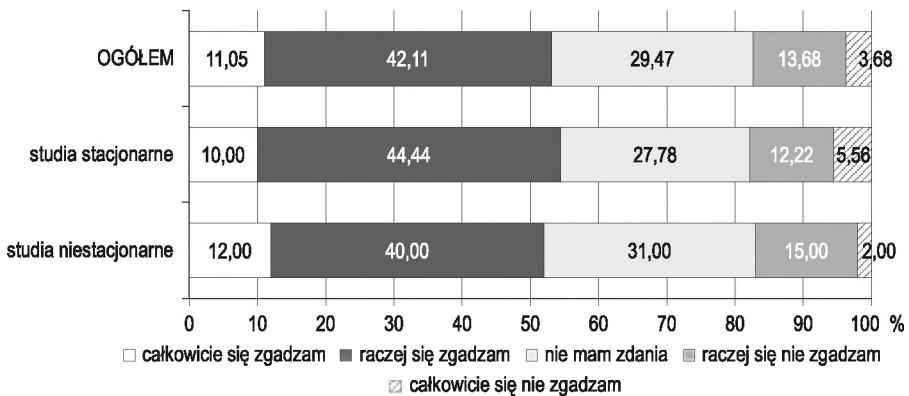
W badanej grupie studentów 65,26% zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice przygotowują dzieci do wejścia w życie społeczne pielęgnują je i wychowują* (wykres 11). Tylko 8,42% respondentów nie zgodziło się z tą opinią. Co czwarty badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 26,32%. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

W badanej grupie studentów 53,16% zgodziło się ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice zapewniają swoim dzieciom odpowiedni start życiowy* (wykres 12). Tylko 17,36% respondentów nie zgodziło się z tą opinią. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 29,47%. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

Wykres 11. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice przygotowują dzieci do wejścia w życie społeczne, pielęgnują je i wychowują

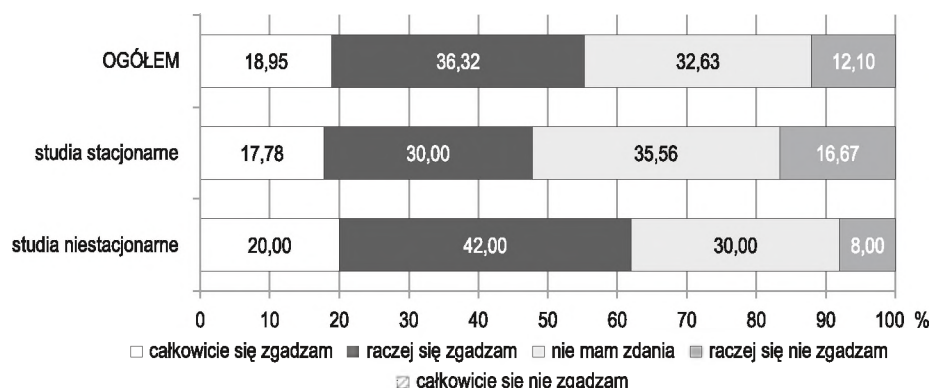
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 12. Opinia badanych na temat twierdzenia, że współcześni rodzice zapewniają swoim dzieciom odpowiedni start życiowy

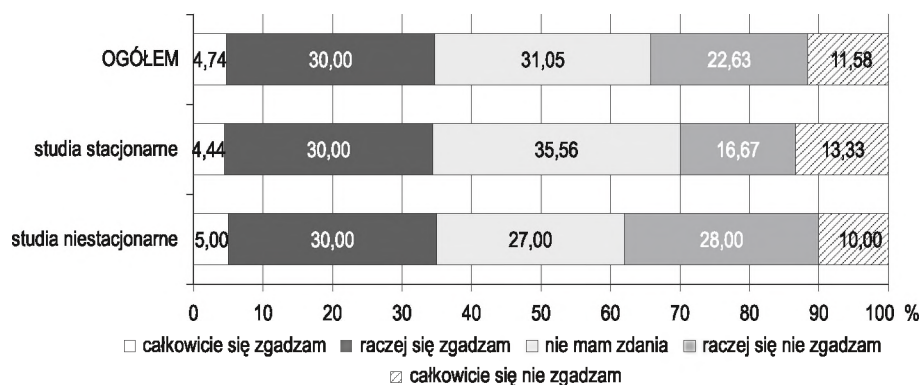
Źródło: opracowanie własne.

Wśród ankietowanych 55,27% z nich zgodziło się ze stwierdzeniem: *rodziny zaspokajają potrzeby emocjonalne swoich członków* (wykres 13). Tylko 12,10% respondentów nie zgodziło się z tą opinią. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 32,63%. Wśród studentów niestacjonarnych otrzymano wyższy udział odpowiedzi „całkowicie się zgadzam” i „raczej się zgadzam” (62,00%) niż w przypadku studentów stacjonarnych (47,78%).

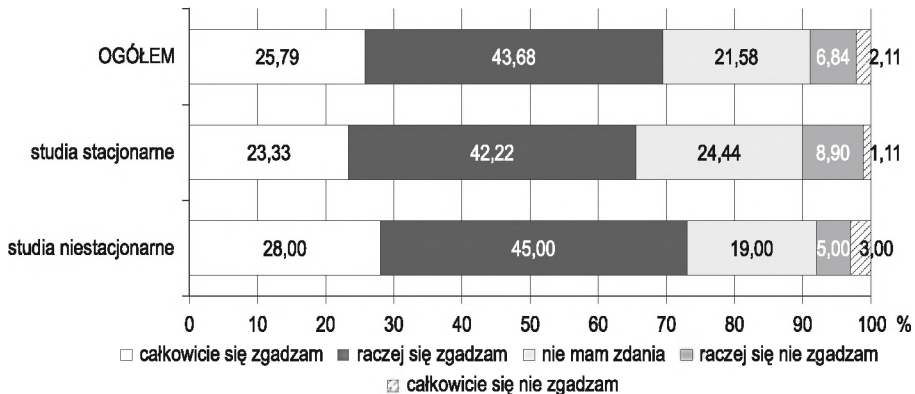
Wykres 13. Opinia badanych na temat twierdzenia, że rodziny zaspokajają potrzeby emocjonalne swoich członków, w tym potrzeby bezpieczeństwa i przynależności
Źródło: opracowanie własne.

W analizowanej grupie studentów 34,74% zgodziło się ze stwierdzeniem: *rodzice na ogół posiadają wystarczającą ilość wiedzy i umiejętności do rozwiązywania problemów dzieci, młodzieży i dorosłych* (wykres 14). Wśród respondentów 34,21% nie zgodziło się z tą opinią. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 31,05%. Wśród studentów niestacjonarnych otrzymano niewiele wyższy udział odpowiedzi „całkowicie się nie zgadzam” i „raczej się nie zgadzam” (38,00%) niż w przypadku studentów stacjonarnych (30,00%).

Wykres 14. Opinia badanych na temat twierdzenia, że rodzice na ogół mają wystarczającą wiedzę i umiejętności do rozwiązywania problemów dzieci, młodzieży i dorosłych
Źródło: opracowanie własne.

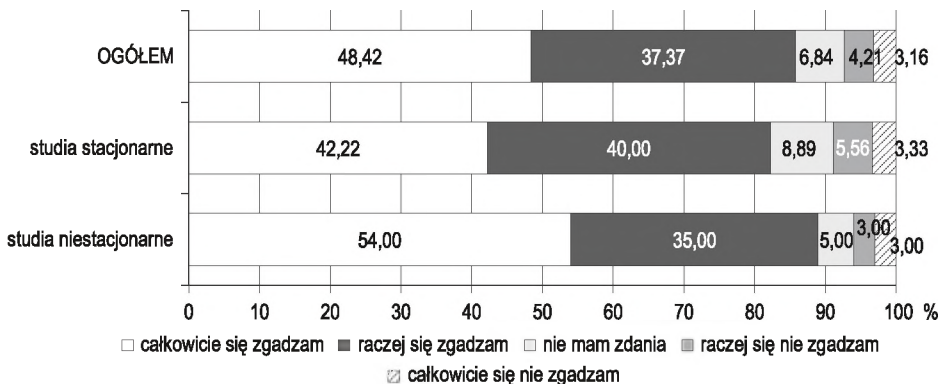
Na podstawie przeprowadzonych badań można wskazać, że 69,47% ankietowanych zgodziło się ze stwierdzeniem: *posiadanie rodziny stwarza duże możliwości samorozwoju* (wykres 15). Tylko 8,95% respondentów nie zgodziło się z tą opinią. Co piąty badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 21,58%. Wśród studentów stacjonarnych otrzymano niewiele wyższy udział odpowiedzi „nie mam zdania” (24,44%) niż w przypadku studentów stacjonarnych (19,00%).

Wykres 15. Opinia badanych na temat twierdzenia, że posiadanie rodziny stwarza duże możliwości samorozwoju

Źródło: opracowanie własne.

W badanej grupie studentów 85,79% zgodziło się ze stwierdzeniem: *posiadanie rodziny wzbogaca osobowość rodzica i czyni ją coraz dojrzałszą* (wykres 16). Wśród respondentów tylko 7,37% nie zgodziło się z tą opinią. Pozostali badani nie mieli jednoznacznego zdania w tej kwestii

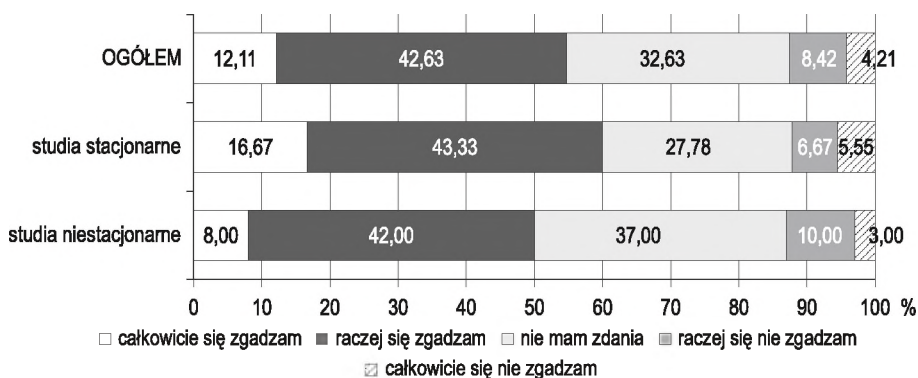

Wykres 16. Opinia badanych na temat twierdzenia, że posiadanie rodziny wzbogaca osobowość rodzica i czyni ją coraz dojrzałszą

Źródło: opracowanie własne.

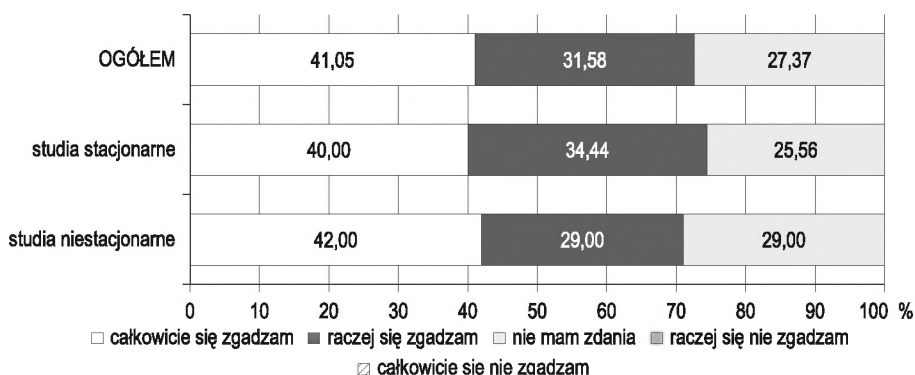
– 6,84%. Wśród studentów niestacjonarnych otrzymano nieco wyższy udział odpowiedzi „całkowicie się zgadzam” i „raczej się zgadzam” (89,00%) niż w przypadku studentów stacjonarnych (82,22%).

Analiza wyników badań dowodzi, że 54,74% ankietowanych zgodziło się ze stwierdzeniem: *dorośli posiadający dzieci na ogół posiadają odpowiednie umiejętności i kompetencje, które pozwalają im na szybki rozwój zawodowy* (wykres 17). Wśród respondentów tylko 12,63% nie zgodziło się z tą opinią. Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 32,63%. Wśród studentów stacjonarnych otrzymano wyższy udział odpowiedzi „całkowicie się zgadzam” i „raczej się zgadzam” (60,00%) niż w przypadku studentów niestacjonarnych (50,00%).

Wykres 17. Opinia badanych na temat twierdzenia, że dorośli, którzy posiadają dzieci na ogół mają odpowiednie umiejętności i kompetencje, które pozwalają im na szybki rozwój zawodowy

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 18. Opinia badanych na temat twierdzenia, że dorośli posiadający dzieci odczuwają wewnętrzną satysfakcję i zadowolenie

Źródło: opracowanie własne.

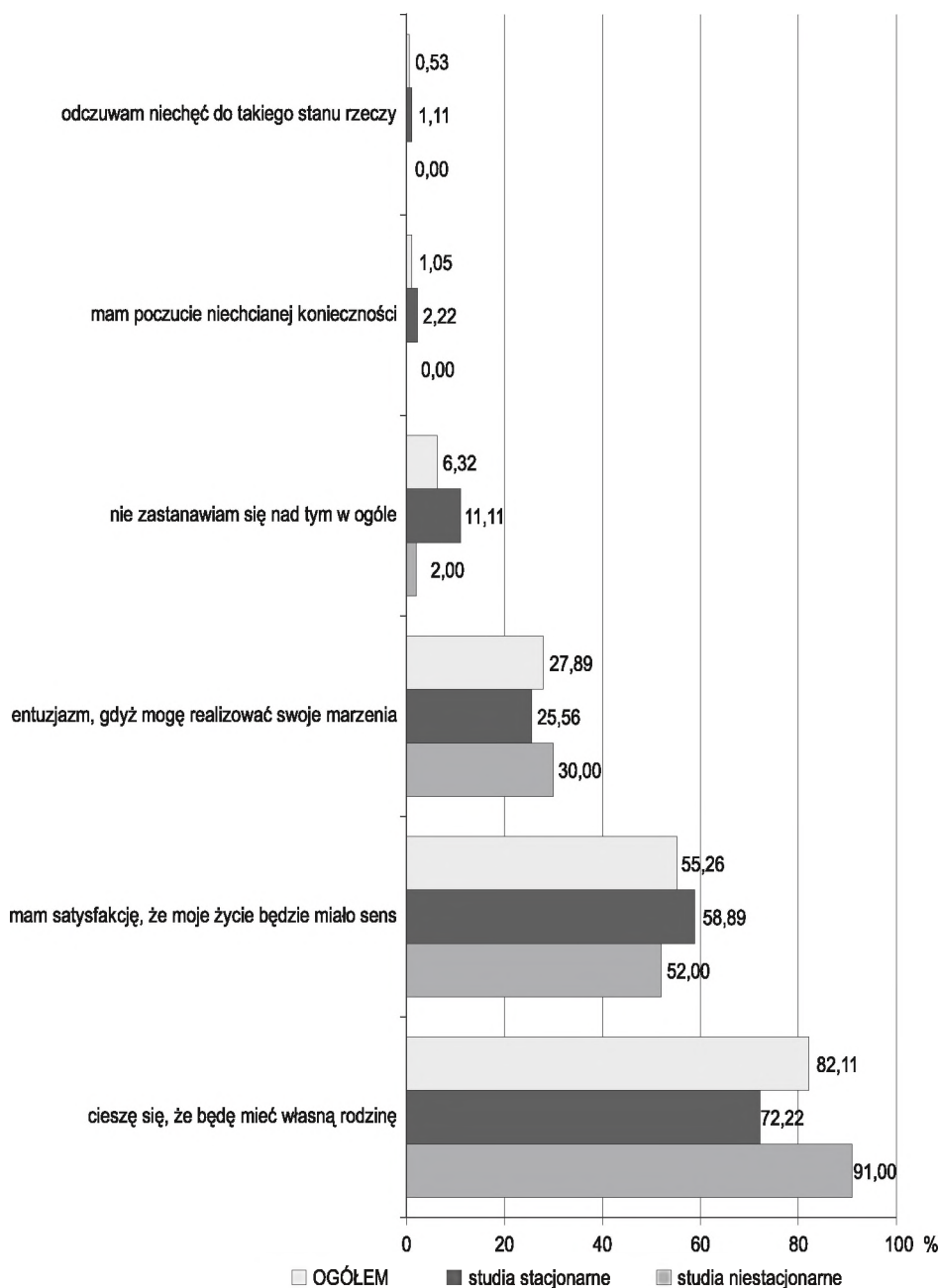
Na podstawie przeprowadzonych badań można wskazać, że 72,63% ankietowanych zgodziło się ze stwierdzeniem: *dorośli posiadający dzieci mają wewnętrzną satysfakcję i zadowolenie* (wykres 18). Co trzeci badany nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii – 26,37%. Żaden z respondentów nie udzielił negatywnej opinii. Struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych była porównywalna z rozkładem ogólnym.

Opinie badanych studentów wobec możliwości kreowania bezpieczeństwa rodziny

Przeprowadzone badania pozwoliły na określenie opinii badanych studentów wobec możliwości kreowania bezpieczeństwa rodziny, do których zakwalifikowano: perspektywę założenia rodziny przez badanych (wykres 19), wizję realizacji roli dorosłego członka rodziny (wykres 20), cechy osoby zakładającej rodzinę, która chce zapewnić jej członkom poczucie bezpieczeństwa (wykres 21), a także czynniki ułatwiające realizację bezpieczeństwa w rodzinie w opinii badanych.

Ankietowani studenci określili, jak postrzegają swoją osobę w perspektywie założenia rodziny, co ukazano na wykresie 19. Analiza wyników badań zawartych w wykresie 19. dowodzi, że 82,11% badanych cieszyło się na myśl o założeniu własnej rodziny. Połowa respondentów określiła, że założenie rodziny nada sens ich życiu – 55,26%, a co trzecia osoba podchodziła do tego z entuzjazmem na myśl o realizacji swojego marzenia – 27,89%. Wśród badanych 6,32% z nich nie zastanawiało się nad tym w ogóle, a negatywne nastawienie do posiadania rodziny wyraziło trzech ankietowanych studentów (1,58%). Częściej pozytywnie o założeniu własnej rodziny wypowiedzieli się studenci studiów niestacjonarnych niż stacjonarnych.

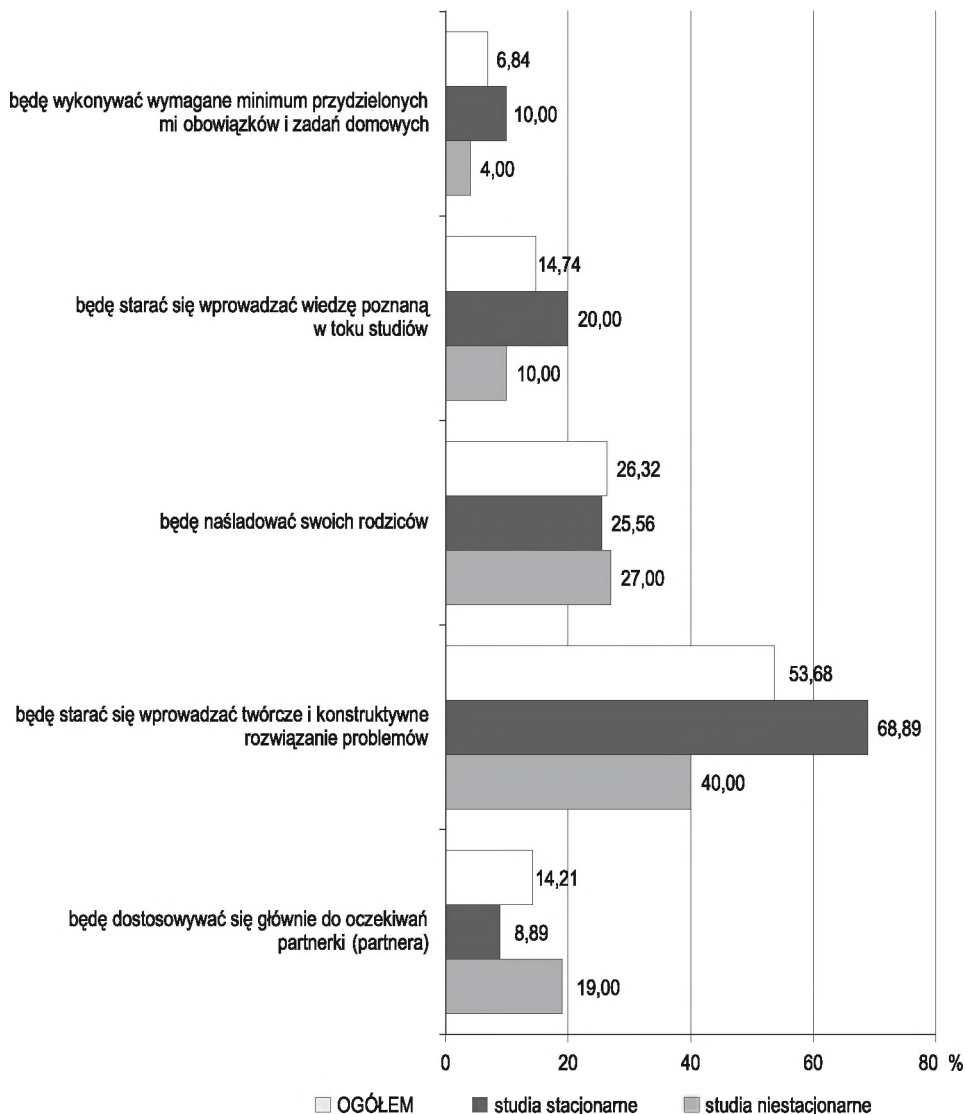
Respondenci określali także wizję realizacji roli dorosłego członka rodziny. Dane zawarte na wykresie 20 wskazują, że 53,68% ankietowanych stwierdziło, iż jako dorosły członek rodziny będzie czynić starania, by wprowadzać w swoim życiu twórcze i konstruktywne rozwiązywanie problemów. Co czwarty badany (26,32%) określił, że będzie naśladować swoich rodziców. Deklarację dostosowania się do oczekiwań partnera/partnerki złożyło 14,21% respondentów, a porównywalny odsetek (14,74%) będzie się starać wykorzystywać wiedzę poznaną w toku studiów. Najmniej popularną odpowiedzią była postawa: będę wykonywać wymagane minimum przydzielonych mi obowiązków i zadań domowych – 6,84%.

Uwaga: wyniki nie sumują się do 100% - możliwa wielokrotność wyboru odpowiedzi

Wykres 19. Moja osoba w perspektywie założenia rodziny

Źródło: opracowanie własne.

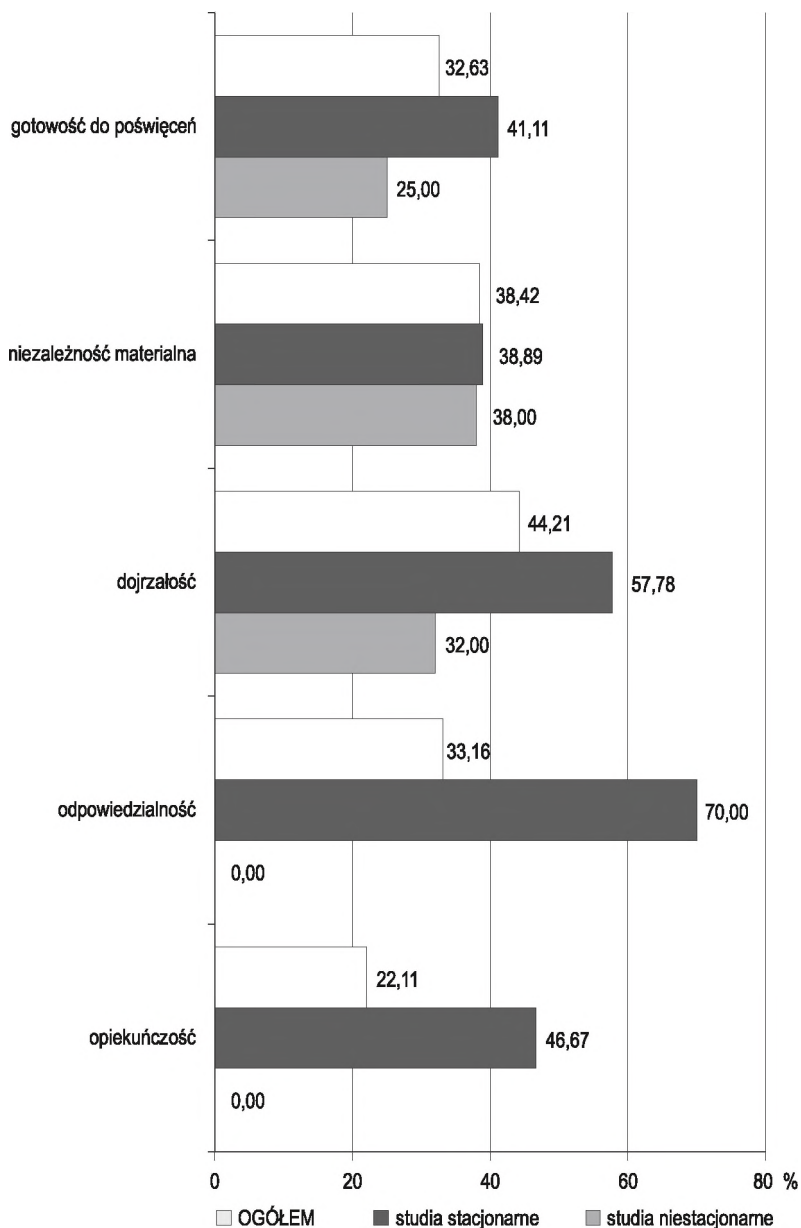
Uwaga: wyniki nie sumują się do 100% - możliwa wielokrotność wyboru odpowiedzi

Wykres 20. Wizja realizacji roli dorosłego członka rodziny w opinii badanych

Źródło: opracowanie własne.

Studenci stacjonarni częściej postrzegali swoją rolę dorosłego członka rodziny poprzez twórcze i konstruktywne rozwiązywanie problemów oraz korzystanie z nabytej wiedzy w toku studiów. Jednocześnie w tej grupie 10% wskazało na odpowiedź: będę wykonywać wymagane minimum przydzielonych mi obowiązków i zadań domowych. Natomiast studenci niestacjonarni częściej planowali dostosować się do oczekiwań partnera/

partnerki. Deklaracja gotowości naśladowania własnych rodziców była porównywalna dla studentów obu grup.

Uwaga: wyniki nie sumują się do 100% - możliwa wielokrotność wyboru odpowiedzi

Wykres 21. Katalog cech składających się na osobę zakładającą rodzinę, która chce zapewnić jej członkom poczucie bezpieczeństwa w opinii badanych

Źródło: opracowanie własne.

Badanych poproszono także o wskazanie cech, jakimi powinna się wyróżnić osoba zakładająca rodzinę, dla której zapewnienie bezpieczeństwa jej członkom jest priorytetem. Dane zawarte na wykresie 21 wskazują, że w opinii respondentów osoba planująca założyć rodzinę powinna być dojrzała (44,21%), niezależna materialnie (38,42%), gotowa do poświęceń (32,63%), odpowiedzialna (33,16%), opiekuńcza (22,11%). Wyniki badań dowodzą także, że szerszy wachlarz cech wymienili studenci stacjonarni. Wśród studentów niestacjonarnych żaden badany nie uważał, że osobę planującą założyć rodzinę powinna cechować odpowiedzialność i opiekuńczość, gdy dla studentów stacjonarnych cechy te były bardzo istotnie – odpowiednio: 70,00% i 46,67% ankietowanych.

Kolejne pytanie, tym razem o charakterze otwartym, dotyczyło czynników ułatwiających poczucie bezpieczeństwa w rodzinie. Przeprowadzone badania pozwalają na stwierdzenie, że znaczna część badanej grupy uważa, że elementami wspomagającymi odczuwanie bezpieczeństwa w rodzinie są stabilność finansowa i mieszkaniowa, a także miłość, szczerść, odpowiedzialność oraz wyższy poziom edukacji. Mniejsza część respondentów twierdzi, że czynnikiem ułatwiającym poczucie bezpieczeństwa jest posiadanie pełnej rodziny, czyli posiadanie matki i ojca oraz rodzeństwa. Nieliczna część studentów jest zdania, że aby członkowie rodziny czuli się w niej bezpiecznie, powinni się wzajemnie akceptować, tolerować swoją inność i indywidualność, a także swoje zainteresowania.

Podsumowanie

W niniejszym artykule zaprezentowano analizę wyników badań własnych na temat rodziny jako podstawy bezpieczeństwa w opinii studentów Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Celem badań przeprowadzonych za pomocą metody sondażu diagnostycznego i techniki ankiety było poznanie opinii studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego AON na temat bezpieczeństwa w rodzinie, diagnozy jego uwarunkowań oraz możliwości kreowania.

Analiza wyników badań umożliwiła udzielenie odpowiedzi na postawione szczegółowe pytania:

1. Przeprowadzone badania pozwoliły określić poczucie bezpieczeństwa w rodzinie w opinii badanych studentów, do których zakwalifikowano: ogólną ocenę bezpieczeństwa współczesnej rodziny, ocenę własnego bezpieczeństwa w rodzinie, główne dziedziny bezpieczeństwa współczesnej rodziny oraz działania wpływające na poczucie bezpieczeństwa w opinii ankietowanych.

Analiza danych dowodzi, że ponad połowa respondentów nie miała jednoznacznej opinii dotyczących kwestii poziomu bezpieczeństwa współczesnej rodziny (52,63%).

Prawie wszyscy badani studenci (91,58%) ocenili swój poziom bezpieczeństwa w rodzinie bardzo wysoko i raczej wysoko.

Ponadto według respondentów do głównych form bezpieczeństwa, które dotyczą współczesnej rodziny, należy zaliczyć: zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych (66,32%), zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa (67,89%), profilaktyka zdrowotna dzieci młodzieży i zachowań ryzykownych (56,32%), zaspokojenie potrzeb emocjonalnych (50,53%). Z kolei do dziedzin i form wpływających na poczucie bezpieczeństwa współczesnej rodziny badani zakwalifikowali stabilność materialną i posiadanie stałego zatrudnienia.

2. Badania umożliwiły wskazanie uwarunkowań poczucia bezpieczeństwa w rodzinie studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego AON w ich opinii, do których zakwalifikowano: realizację funkcji rodziny, wypełnianie przez rodziców różnych zadań i zobowiązań rodzinnych oraz atrybuty, jakie rodzice otrzymują, gdy zapewniają swojej rodzinie poczucie bezpieczeństwa.

Analiza wyników badań dowodzi, że zdaniem respondentów we współczesnej rodzinie najważniejszą funkcją zapewniającą poczucie bezpieczeństwa członkom rodziny jest funkcja materialno-ekonomiczna (62,11%), następnie opiekuńczo-zabezpieczająca (50,53%), kulturalna (47,89%), socjalizacyjno-wychowawcza (42,11%) i religijna (41,05%). Studenci niestacjonarni częściej podkreślali funkcję materialno-ekonomiczną, kulturalną, opiekuńczo-zabezpieczającą, religijną, zaś studenci stacjonarni za ważniejszą uznali funkcję legalizacyjno-kontrolną rodziny.

Analiza wyników badań wskazuje, że w badanej grupie studentów wypełniane przez rodziców zadania i zobowiązania, warunkujące poczucie bezpieczeństwa w rodzinie ankietowanych, to przede wszystkim: przygotowanie dzieci do wejścia w życie społeczne, pielęgnowanie ich i wychowywanie (65,26%), zaspokajanie potrzeb emocjonalnych wszystkich członków rodziny (55,27%), prowadzenie gospodarstwa domowego, które zaspokaja potrzeby rodziny (53,69%), zapewnienie swoim dzieciom odpowiedniego startu życiowego (53,16%), efektywne przygotowanie dzieci do odpowiedzialności za własne postępowanie, do samodzielności w życiu i umiejętności współdziałania z innymi (41,58%). Warto zaznaczyć, że struktura odpowiedzi wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych przeważnie była porównywalna z rozkładem ogólnym.

Badania dowiodły, że atrybuty, jakie rodzice otrzymują, gdy zapewniają swojej rodzinie poczucie bezpieczeństwa są następujące: wzbogaca-

nie osobowości rodzica i czynienie jej coraz dojrzałą (85,79%); posiadanie dzieci daje wewnętrzną satysfakcję i zadowolenie (72,63%); posiadanie rodziny stwarza duże możliwości samorozwoju (69,47%); posiadanie dzieci wzmacnia rozwój tzw. umiejętności i kompetencji miękkich (54,74%).

3. Przeprowadzone badania pozwoliły na określenie opinii badanych studentów wobec możliwości kreowania bezpieczeństwa rodziny, do których zakwalifikowano: perspektywę założenia rodziny przez badanych, wizję realizacji roli dorosłego członka rodziny, cechy osoby zakładającej rodzinę, która chce zapewnić jej członkom poczucie bezpieczeństwa, a także czynniki ułatwiające realizację bezpieczeństwa w rodzinie w opinii badanych.

Na podstawie analizy danych można wskazać, że badani studenci perspektywę założenia przez siebie rodziny zasadniczo postrzegają jako działanie pozytywne (82,11%) – ponad połowa respondentów określiła, że założenie rodziny nada sens ich życiu (55,26%), a prawie co trzecia osoba podchodziła z entuzjazmem na myśl o realizacji swojego marzenia, jakim ma być założenie rodziny (27,89%).

W przeprowadzonych badaniach respondenci określali także wizję realizacji roli dorosłego członka rodziny. Zebrane dane wskazują, że 53,68% ankietowanych twierdzi, że jako dorosły członek rodziny będą się starać wprowadzać twórcze i konstruktywne rozwiązywanie problemów, zaś co czwarty badany (26,32%) określił, że będzie naśladować swoich rodziców.

Analiza wyników badań wskazuje również, że cechy osoby zakładającej rodzinę, która chce zapewnić jej członkom poczucie bezpieczeństwa to głównie: dojrzałość (44,21%), niezależność materialna (38,42%), gotowość do poświęceń (32,63%), odpowiedzialność (33,16%) i opiekuńczość (22,11%). Wyniki badań dowodzą także, że szerszy wachlarz cech wymienili studenci kierunków stacjonarnych.

Natomiast do czynników ułatwiających poczucie bezpieczeństwa w rodzinie badani studenci zakwalifikowali: stabilność finansową i mieszkaniową, miłość, szczerłość, odpowiedzialność oraz wyższy poziom edukacji. Mniejsza część respondentów twierdzi, że czynnikiem ułatwiającym poczucie bezpieczeństwa jest posiadanie pełnej rodziny, czyli posiadanie matki i ojca oraz rodzeństwa.

W badaniach wyodrębniono zmienną niezależną w postaci trybu studiów, co podyktowane było przyjęciem hipotezy, zgodnie z którą założono, że opinie studentów niestacjonarnych na temat bezpieczeństwa w rodzinie znacznie różnią się od opinii studentów stacjonarnych ze względu na fakt, że w trybie niestacjonarnym studiuje większa ilość

osób, które założyły już własne rodziny. Jak wskazuje powyższa analiza wyników badań hipoteza ta została częściowo potwierdzona. Zasadnicze różnice w opiniach respondentów dotyczyły:

– opinii na temat poziomu bezpieczeństwa współczesnej rodziny – brak jednoznacznego zdania w tej kwestii prawie dwa razy częściej takiej odpowiedzi udzielili anketowani ze studiów niestacjonarnych (65%) niż stacjonarnych (38,88%). Jednocześnie studenci stacjonarni znacznie częściej (22,22%) wskazali, że ich zdaniem bezpieczeństwo rodziny we współczesnym świecie jest raczej niskie, gdzie studenci niestacjonarni wskazali tę odpowiedź prawie dziesięciokrotnie rzadziej (2,00%);

– postrzegania poziomu bezpieczeństwa w swojej rodzinie – zdecydowanie wyższe poczucie bezpieczeństwa w rodzinie mieli studenci kierunków niestacjonarnych (83% wskazało na ocenę „bardzo wysoko”), gdy udział tej odpowiedzi w grupie studentów kierunków stacjonarnych był o prawie połowę niższy (43,33%);

– postrzegania znaczenia dziedzin bezpieczeństwa rodziny – studenci kierunków stacjonarnych częściej podkreślali znaczenie takich dziedzin rodziny, jak: zaspokojenie potrzeb emocjonalnych i poczucia bezpieczeństwa oraz opiekę i wychowanie. Natomiast studenci kierunków niestacjonarnych za ważniejsze uznali zaspokajanie potrzeb egzystencjalnych, profilaktykę zdrowotną i zachowań ryzykownych oraz animacje kulturowe. Ponadto studenci niestacjonarni najrzadziej wskazywali na opiekę i wychowanie jako dziedzinę bezpieczeństwa rodziny – odpowiedź tę wskazali tylko studenci kierunków stacjonarnych;

– poczucia bezpieczeństwa w swojej rodzinie – zdecydowanie wyższe mieli studenci niestacjonarni (83% wskazało na ocenę „bardzo wysoko”) niż stacjonarni (o prawie połowę niższy – 43,33%).

– postrzegania funkcji rodziny, które warunkują poczucie bezpieczeństwa jej członków – studenci niestacjonarni częściej podkreślali funkcję materialno-ekonomiczną, kulturalną, opiekuńczo-zabezpieczającą, religijną, zaś studenci stacjonarni za ważniejszą uznali funkcję legalizacyjno-kontrolną rodziny;

– zgody ze stwierdzeniem: *dorośli posiadający dzieci na ogół posiadają odpowiednie umiejętności i kompetencje, które pozwalają im na szybki rozwój zawodowy* – wśród studentów stacjonarnych otrzymano wyższy udział odpowiedzi „całkowicie się zgadzam” i „raczej się zgadzam” (60,00%) niż wśród studentów niestacjonarnych – 50,00%;

– zgody ze stwierdzeniem: *rodziny zaspokajają potrzeby emocjonalne swoich członków* – wśród studentów niestacjonarnych otrzymano wyższy udział odpowiedzi „całkowicie się zgadzam” i „raczej się zgadzam” (62,00%) niż w przypadku studentów stacjonarnych (47,78%);

– zgody ze stwierdzeniem: *współcześni rodzice efektywnie przygotowują dzieci do odpowiedzialności za własne postępowanie, do samodzielności w życiu i umiejętności współdziałania z innymi* – wśród studentów niestacjonarnych otrzymano wyższy udział odpowiedzi „nie mam zdania” (40,00%) niż w przypadku studentów kierunków stacjonarnych (25,56%);

– perspektywy założenia własnej rodziny – częściej pozytywnie o założeniu własnej rodziny wypowiedzieli się studenci studiów niestacjonarnych niż stacjonarnych;

– wizji realizacji roli dorosłego członka rodziny – studenci stacjonarni częściej postrzegali swoją rolę dorosłego członka rodziny poprzez twórcze i konstruktywne rozwiązywanie problemów oraz wprowadzanie wiedzy poznanej w toku studiów. Z kolei studenci niestacjonarni częściej planowali dostosowanie się do oczekiwań partnera/partnerki;

– postrzegania cech osoby zakładającej rodzinę, która chce zapewnić jej członkom poczucie bezpieczeństwa. Wśród studentów niestacjonarnych żaden badany nie uważał, że osobę planującą założyć rodzinę powinna cechować odpowiedzialność i opiekuńczość, podczas gdy studenci stacjonarni postrzegali te cechy jako bardzo istotnie, na co wskazało odpowiednio: 70,00% i 46,67% ankietowanych.

Rodzina – jako podstawowe środowisko socjalizacyjne – winna zapewniać poczucie bezpieczeństwa jej członkom, a także inspirować ich do rozwoju i samorealizacji. Stąd też nadal warto podejmować dalsze badania, które wskazałyby na stan przygotowywania i przygotowania młodych ludzi do kształtowania bezpieczeństwa współczesnych rodzin, w tym studentów nie tylko studiów pedagogicznych czy psychologicznych, które w treściach kształceniu bezpośrednio nawiązują do pracy z rodziną, ale także i kierunków związanych z bezpieczeństwem. Absolwenci takich kierunków, jak m.in.: bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, inżynieria bezpieczeństwa znajdują miejsca pracy m.in. w organach administracji publicznej, w centrach zarządzania i powiadamiania kryzysowego czy organizacjach pozarządowych, których działalność koncentruje się wokół problematyki szeroko rozumianego bezpieczeństwa, a zatem choć są pośrednio związane z rodziną, to mają jednak istotny wpływ na jej funkcjonowanie. Problematyka ta powinna zatem być przedmiotem analiz w obrębie różnych obszarów badawczych i dziedzin naukowych.

RODZINA PODSTAWĄ BEZPIECZEŃSTWA (ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH)

(STRESZCZENIE)

W artykule zaprezentowano wyniki badań empirycznych, które dotyczyły opinii studentów Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej na temat bezpieczeństwa we współczesnej rodzinie. W badaniach zastosowano metodę sondażu, techniką badawczą była ankieta, a narzędziem badawczym – autorski kwestionariusz ankiety. Badania przeprowadzone zostały wśród 190 studentów trzeciego roku WBN AON w 2016 r. Dobór próby był losowy. Autorka na podstawie prowadzonych badań sformułowała następujący wniosek: we współczesnej rodzinie najważniejszą funkcją zapewniającą poczucie bezpieczeństwa członkom rodziny jest funkcja materialno-ekonomiczna, opiekuńczo-zabezpieczająca, kulturalna, socjalizacyjno-wychowawcza oraz religijna.

THE FAMILY AS A FOUNDATION OF SECURITY BASED ON AN ANALYSIS OF THE RESULTS OF OWN STUDIES

(SUMMARY)

The article presents the results of empirical research, which concerned the opinion of students of the Faculty of the National Security Department of the National Defense Academy on the sense of security in the modern family. The research method that was a survey, the research technique was a questionnaire and the research tool – author's original questionnaire. The study was conducted among 190 students of the third year WBN AON in 2016. It was a random selection of students. On the basis of her research, the author formulated the following conclusion: in the modern family, the most important function ensuring a sense of security for family members is the material-economic function, care and protection, cultural, socialization, educational and religious functions.

BIBLIOGRAFIA

- Marzec Paweł, 2015, *Węzi rodzinne źródłem bezpieczeństwa dziecka*, w: *Rodzina w lokalnych i globalnych kontekstach bezpieczeństwa*, I. Urych, C. Smuniewski (red.), Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, s. 257.
- Pokruszyński Witold, 2010, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa. Podręcznik akademicki*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, Józefów.
- Rembowski Józef 1986, *Rodzina w świetle psychologii*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Smuniewski Cezary, 2015, *W poszukiwaniu sposobów na tworzenie bezpieczeństwa*, w: *Rodzina w lokalnych i globalnych kontekstach bezpieczeństwa*, I. Urych, C. Smuniewski (red.), Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, s. 20, 35.

- Szacka Barbara, 2008, *Wprowadzenie do socjologii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2008.
- Szczepański Jan, 1972, *Elementarne pojęcia socjologii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Szlendarek Tomasz, 2012, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Ziemska Maria, 1977, *Rodzina a osobowość*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Ziemska Maria, 1979, *Wpływ przemian funkcji rodziny na socjologię dzieci*, w: Maria Ziemska (red.), *Rodzina i dziecko*, Wydawnictwo PWN, Warszawa, s. 235.